

De Gorkumse pijpenmaker Frederik Valke en zijn product

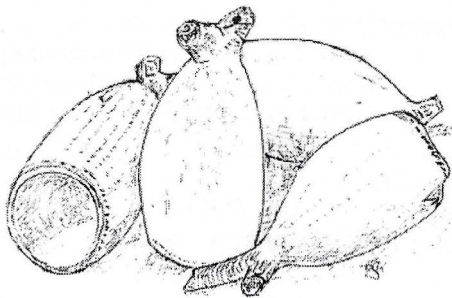
Piet Smiesing

Inleiding

In januari 1990 vonden we op een terrein aan de Walstraat / Bagijnenwal in Gorkum, een gemengde pijpenstort van o.a. de Gorkumse pijpenmakers, Jan van Wouw; Jan van Outheusden en Huybert van Outheusden en vele gebruikte pijpenkoppen. De meeste ongebruikte vondsten vinden we beschreven en afgebeeld in het werk "Tabakspijpenijverheid in Gorinchem". Bij het inventariseren van mijn vondsten ontdekte ik vier kloeke, ongebruikte, ovoïde pijpenkoppen met het merk de gekroonde 86, die eveneens op dit terrein werden opgegraven. Omdat dit merk niet in het genoemde werk beschreven wordt, leek het me aardig om na te gaan welke Gorkumse pijpenmaker deze pijpen met de gekroonde 86, maakte.

De pijpenkoppen (afb. rechts)

De koppen zijn ongerookt en hebben kenmerken, die typerend zijn voor het begin van de negentiende eeuw. De steel, direct achter de kop, is geruwd.ⁱ De afwerking is slordig. De anders zo fijne radering gaat over in een slordige groef. Het bijmerk bestaat uit een Gouds wapentje aan weerszijden van de hiel zonder de

gebruikelijke toevoeging "S". De koppen zijn alle vier geglaasd, maar de glanzende strepen, gemaakt met de agaatsteen, raken elkaar niet.

Het merk

In "Goudse pijpenmakers en hun merken" vinden we het merk gekroonde 86 in het begin van de negentiende eeuw op de pijpen van Dirk Luijt, die het merk tot 1819 gebruikte. Daarna wordt het merk tot het jaar 1834 niet gebruikt! Eerst in 1834 wordt dit merk in Gouda weer gezet door niemand minder dan Frederik Valke.ⁱⁱ Hij was ook de laatst genoemde werkende pijpenmaker in Gorkum, namelijk van 1830 tot 1834ⁱⁱⁱ.

ⁱ J. van der Meulen, Goudse pijpenmakers en hun merken, p. 16

ⁱⁱ J. van der Meulen, Goudse pijpenmakers en hun merken, p. 97

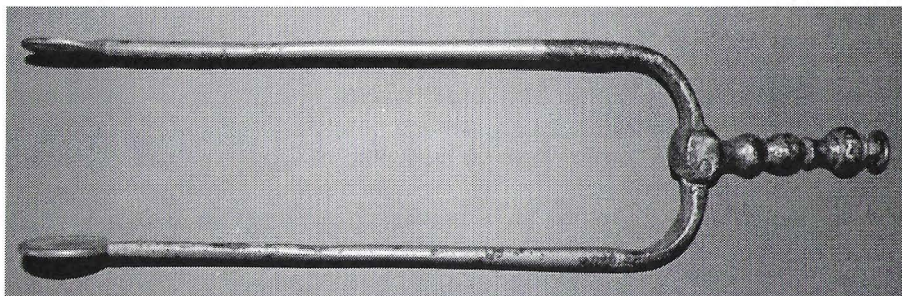
ⁱⁱⁱ J. van der Meulen, e. a., Tabakspijpenijverheid in Gorinchem, p. 44

Van 1834 tot 1877 was Frederik Valke pijpenfabrikant te Gouda. Het verbod van het stadsbestuur van Gouda op het transport en reparatie van gereedschappen gold echter niet voor de Gorkumse pijpenmakers.ⁱ Zo kon het gebeuren dat door de coulante houding van het Goudse stadsbestuur t.o.v. de Gorkumse pijpenmakers, het vacante pijpenmakersmerk de gekroonde 86, al in 1830 in het bezit was van de latere Goudse fabrikant Frederik Valke.

Deze pijpenmaker werd in 1810 in Gorkum geboren en was een zoon van de Gorkumse pijpenmaker Dirk Valk en Frederika Mix. In 1830 had hij een pijpenmakerij op de Appeldijk 47.

Bijvondst

Op het terrein werd ook een kleine geelkoperen vuurtang gevonden van 25 cm lengte. We kunnen ons heel goed voorstellen dat deze vuurtang werd gebruikt om de tabak, in de pijpen met lange stelen, aan te steken met een kooltje vuur. Gezien de vele gebruikte ovoïde pijpenkoppen, die uit het begin van de negentiende eeuw stammen, kan deze tang tot in het eerste kwart van de negentiende eeuw zijn gebruikt en per ongeluk met gebroken pijpen en huisvuil zijn weggegooid. (afb. onder)

Geraadpleegde Literatuur:

J. van der Meulen, J. P. Brinkerink en P. von Hout, Tabakspijpenrijverheid in Gorinchem, 1992

J. van der Meulen, Goudse pijpenmakers en hun merken, 2003

Berge, H. van den, e.a. , In Gorkum gebakken. Aardewerk, kleipijpen en wandtegels, 2003

ⁱ M. Veen, Vervoer en reparatie van pijpenmakersgereedschap. PKN, 9^e jrg, 1986, p. 46